

Martti Linna

Kannakselle jäivät kasvavat metsät

"Pietarin kaupunki oli vuoteen 1917 saakka tärkeä markkinapaikka kannakselaisille maa- ja metsätalouden tuotteille".

- Martti Linna

MIELIKUVA SUOMALAISESTA METSÄTALOUSTESTA ja metsätyöntekijöistä on väritynyt vahvasti Kalle Päätalon romaaniin ja Markku Pölösen elokuvien kuvaamaksi pohjoisten kairojen savotta-elämäksi ja jätkäkulttuuriksi. Todellisuudessa metsien hoito ja käyttö oli varsinkin ennen toisen maailmansodan aiheuttamia mullistuksia hyvinkin erilaista eri puolilla Suomea.

Karjalan Kannaksella viljavimmat seudut raivattiin jo varhaisessa vaiheessa maatalouden käyttöön. Metsätaloudelle jäivät lähinnä karuimmat hiekka- ja moreenimaat.

Siitä huolimatta kasvuolosuhteet olivat puuden kasvulle otolliset: vuotuinen keskilämpötila oli 20-luvulla tehtyjen mittauksen mukaan +3.0 - +3.7 astetta eli ilmastollisesti alue oli rinnastettavissa Lounais-Suomen eteläisimpiin osiin.

Pääosan Kannaksen metsistä omistivat Suomen hallintakauden aikana yksityishenkilöt. Omistus oli pientilavaltaista. Vuonna 1929 tehdyn maataloustiedustelun mukaan Moskovan rauhassa menetettyjen Kannaksen pitäjien (pl. ulkosaa-ret) metsälöiden eli metsää omistavien tilojen lukumäärä oli peräti 20 636.

Esimerkiksi Terijoella 86 prosentilla tiloista oli metsää alle 20 hehtaaria. Vertailun vuoksi: Kaakkois-Suomessa (Kymenlaakso ja Etelä-Karjala) keskimääräinen metsälön koko on tänä päivänä noin 28 hehtaaria. Lähinnä Ruotsin kuninkaiden ansioituneille alaisilleen lahjoittamat niin sanotut lahjoitusmaat estivät metsätalouden kehittymistä elinkeinona.

Valtiopäivät myönsivät 1800-luvun lopulla talonpojille rahoitusta näiden lahjoitusmaiden lunastamiseen. Tämä kehitys oli hidasta, ja valtio pidätti osan maista itselleen ns. kruunupuistoiksi. Kun metsien arvo kohosi 1920- ja 1930-luvuilla tämä aiheutti katkeruutta monissa pitäjissä. Kysymys kruunupuistojen tulevaisuutta kohtalosta oli yhä avoin kun talvisota syttyi.

Pietarin kaupunki oli aina vuoteen 1917 saakka tärkeä markkinapaikka kannakselaisille maa- ja metsätalouden tuotteille. Halkokauppaa Pietariin suuntaan käytiin varsinkin Kannaksen eteläosien pitäjistä, mistä oli lyhyt tie kuljettava puuta vesiteitse suureen kaupunkiin.

Halkokauppa toi vaurautta, mutta näkyi myös haitallisesti alueen metsissä. Monelta tilalta pääosa puustosta hakattiin haloiksi Pietariin tai jouduttiin myymään sahapuiksi jotta saatiin lunastettua torppa omaksi lahjoitusmaakartanon alaisuudesta.

Rannikkopitäjissä pietarilaisten matkailijoiden palveleminen hevosajureina ja palkollisina oli merkittävä työllistäjä. Tähän tuli muutos, kun Suomi itsenäistyi 06.12.1917: halkokauppa loppui, eivätkä venäläiset aateliset enää tulleet entiseen tapaan pitsihuviloilleen.

Halko- ja elintarvikekauppa Pietariin tyrehtyi, ja monella oli edessään uuden elinkeinon etsiminen. Monesti elämän eväät otettiin

halkokaupan jäljiltä valmiiksi heikkokuntoisista metsistä.

Metsäteollisuus kehittyi Suomessa 1920-luvulla suurin askelin. Voi hyvällä syyllä sanoa, että Kannas oli suomalaisen metsäteollisuuden kehto: 1920-luvun lopulla 30 Suomen suurimman yrityksen joukossa oli monta Kannaksella puuta jalostavaa yritystä.

Sellaiset nykyisinkin tunnetut nimet kuin A. Ahlström Oy, Enso-Gutzeit Oy (Stora-Enson edeltäjä), Tornator ja Kaukas (nykyisin osa UPM:ää) jalostivat Kannaksen metsien puuta.

Kannakselle yrityksiä houkuttelivat paitsi puuvarat, myös hyvät liikenneyhteydet sekä Viipurin, Uuraan ja Koiviston hyvät vientisatamat. Waldhof Oy:n Käkisalmelle rakentama sulfiittiselluloosatehdas käytti esim. vuonna 1932 noin 353 000 kuutiometriä kotimaista puuta tuotannossaan. Pääosa raakapuusta hankittiin tehtaalle ympäröiviltä yksityismailta.

Tilojen puutavaran myyneistä saamat tulot olivat Kannaksella tilojen metsähehtaareita kohti laskettuna vuosina 1922-29 suuremmat kuin missään muualla Suomessa. Aikana, jolloin lähes kaikki lämmitys tapahtui puulla, jakautui pienmetsälöiltä korjatun runkopuun osuus lähes tasan myynti- ja kotitarvepuun kesken.

1930-luvun alku oli taloudellisen laman aikaa. Köyhyydestä johtuva yksityismetsien liikakäyttö näkyi ikävällä tavalla metsissä. Vuonna 1929 voimaan astuneen yksityismetsälain myötä Suomessa ottivat metsänhoitolautakunnat metsälain valvonnan hoitaakseen.

Pelkääntäen vuosina 1933-34 todettiin Etelä-Karjalan metsänhoitolautakunnan alueella olevan hakkuin hävitettyjä metsiä yli 20 000

Raivolans lehtikuusikosta. Copyright Idän Metsätieto / Antti Mutanen. Venäjän metsät on jaettu noin kilometri x kilometrin kokoisiksi alueiksi. Kvartaalitolpat tulevat tämän alueen kulmiin.

hehtaaria. Lukumääräisesti eniten tällaisia metsälöitä oli Kivennavalla (201 metsälöä), suhteellisesti eniten Uudellakirkolla (13 % yksityismetsien pinta-alasta).

Kun maailmantalous alkoi taas tarvita suomalaista sahatavaraa ja selluloosaa, nousi myös kannakselaisen talonpojan puustaan saama korvaus. Tästä syystä ja yksityismetsälain kehittyneen valvonnan sekä tehostuneen neuvonnan ansiosta metsien metsänhoidollinen tila parantui merkittävästi vuoteen 1939 mennessä.

Metsänviljelyyn käytettävien puuntaimien tuotanto saatiin kasvu-uralle, kun metsänhoitolautakunta keskitti taimituotantonsa Suur-Peron taimitarhalle Viipuriin. Vuonna 1938 lautakunta pystyi luovuttamaan kevään istutuksiin jo 1.56 miljoonaa puuntainta. Vuonna 1930 istutuksiin oli pystytty toimittamaan vain 19 000 tainta.

Myös metsänomistajien yhteenliittymien eli metsänhoitoyhdistysten rooli oli 1930-luvun lopulla merkittävä metsänhoidon edistämisessä. Kun vuonna 1931 Kannaksella toimi yhdistys viidessä pitäjässä (Antrea, Jääski, Kirvu, Uusikirkko ja Viipuri), oli yhdistyksiä vuonna 1939 jo viisitoista.

Metsätieteellisen seuran professori Yrjö Ilvessalo arvioi vuonna 1940, heti talvisodan päätyttyä, Viipurin ja Kuopion läänien menetetyksi yksityismetsien pinta-alaaksi noin 1.2 miljoonaa hehtaaria. Puunjalostusyhtiöt menettivät metsää noin 260 000 hehtaaria.

Kaakkosen Suomen menetettyjen yksityismetsien puuvarannoksi Ilvessalo arvioi noin 74 miljoonaa kuutiometriä ja yhtiöiden menetyksiksi 21 miljoonaa kuutiometriä. Ilvessalo laski,

että keskimäärin kannakselainen metsänomistaja menetti jokaisen hehtaarinsa myötä 2 714 markan edestä omaisuuttaan.

Vuoden 2007 rahassa tämä tarkoittaa noin 700 euron ostovoimaa. Toki puukuution arvo, metsäteollisuuden rakenne ja metsän muut arvot ovat muuttuneet vuodesta 1940. Kannaksen metsät olivat lisäksi ikärakenteeltaan kohtuullisen nuoria. Vertailun vuoksi: metsähehtaarin mediaanin hinta Etelä-Suomessa toteutuneissa kaupoissa oli vuonna 2007 noin 2 500 euroa ja hehtaari nuorta metsää maksoi vähän yli 1 000 euroa.

Neuvostoliiton romahtamisen jälkeen Kannaksen metsiä on hyödynnetty intensiivisesti. Suomalaisten metsäyhtiöiden lisäksi asialla ovat olleet myös ruotsalaiset puunjalostajat sekä Venäjän oma kehittyvä metsäteollisuus.

Tämä kehitys näyttää ainakin väliaikaisesti nyt tyrehtyvän, kun Venäjän julistamat puutullit ulkomaille myytävälle pyöreälle puutavarelle ovat saaneet suomalaisetkin metsäyhtiöt vähentämään puuntuotantiaan idästä.

Jos Kannas kuuluisi vielä Suomeen, olisi sen metsien kuva koko lailla toinen kuin se tänä päivänä on. Todennäköisesti Suomen pieni tilakoko olisi johtanut mittaviin maanomistussolojen järjestelyihin.

1940- ja 1950-luvuilla ajoissa tehty nuorien metsien hoito kantaisi nyt hedelmää komeina uudistuskypsinä metsinä samalla, kun Suomen metsälainsäädännön mukaan tehdyt uudistamistyöt tuottaisivat uutta kasvua.

Vuoksen varren rehevillä seuduilla olisi ollut täydet mahdollisuudet kehittyä Lounais-Suomen Fiskarsin tyyppiseksi jalojen lehtipuuden, kuten tammen, kasvatus- ja jalostusalueeksi.